

UKF

Medlemsinformation 2 - nyhetsbrev sept 2001

Tidiga spår av Sveariket
Ny bok av John Kraft.
Författaren berättar om boken
och teorierna bakom den.
Dagcentralen i Bro
Onsd. den 24 oktober kl 19

**Hur Rövargrottan
blev Fridegårdsgrottan.**
Exkursion med Börje Sandén
Onsd. 12 sept. kl 19
samling vid Bro Centrum kl 19

Urval av kulturaktiviteter

Mera på annan plats i nyhetsbrevet.

Onsd 12 sept. Samling Bro Centrum kl 19

Hur Rövargrottan blev Fridegårdsgrottan

Exkursion med Börje Sandén

Arr. UKF

Sönd 30 sept. Håtuna kyrka, kl 18.00

Melodier vi minns.

Musik i Håtuna kyrka med Bro d'River Boys och familjen
Svennberg

Arr. Hembygdsföreningen och Håtuna församling

Onsd 24 okt. Dagcentralen i Bro Centrum, 19.30

Tidiga spår av Sveariket

Författaren John Kraft berättar om sin nya bok

Arr. UKF

Onsd 14 nov. UKF:s lokal Skolvägen 33 Kungsängen, 19.00

UKF visar sin verksamhet

Forskning och bokframställning

Arr. UKF

Tisd 11 dec. Hembygdsgården Klint, Bro, kl 19.00

Julens sånger och dikter

Bro d'River Boys med familjen Svennberg

Arr. Bro hembygdsförening

Onsd 16 jan. 2002 Dagcentralen i Bro kl 19.

Fridegård, forntiden och folkkulturen

Föredrag av folklivsforskaren Ebbe Schön

Sönd 12 maj Exkursion i bilar, samling Bro C kl 11.00

Draget - "grand tour" med Börje Sandén

Hålvägar - fornborg - kultplats

Fridegård,
forntiden och folkkulturen
Föreläsning Ebbe Schön
16 januari kl. 19.00 år 2002

Stockholm 750 år
Kontroversiella frågor kring
Stockholms grundläggning
Börje Sandén sid 4

Vad händer vid Rösaring?
Läs på sidan 3

Vad gör UKF?
Vi berättar om forskning och
bokframställning
UKF:s nya lokal 14 nov

UKF:s Verksamhetsberättelse
Sidan 6

Föreningen för
Upplands-Bro
Kulturhistoriska
Forskningsinstitut

Ordförande: Curt Dahlgren. Apollovägen 98, 175 60 Järfälla. 08-444 22 48, 0708-44 22 48
Kansli: Börje Sandén, Målarvägen 19, 197 30 Bro. 08-582 405 15 pg 27 58 94-4 bg 5418-2258
Upplys. 08-582 405 15. Telesvar/fax 582 413 55. **UKF on Demand/Forskarakademin.** Bengt
Borkeby, 581 656 59 E-post ukforsk@algonet.se. Webbplats://www.algonet.se/~ukforsk

Aktuellt för UKF

Som vi meddelade i vår publikation Kultur & Historia 2001:1 har styrelsen beslutat att tills vidare dra ner på antalet föredrag och helt upphöra med kulturkaféerna på söndagseftermiddagarna. Det var lågt deltagande på föreläsningarna och ibland ingen alls på kaféerna. Kulturutbudet i kommunen är kanske alltför stort med tre hembygdsföreningar, Kulturbojen och Musiksällskapet.

Nyhetsbrevet med aktuell upplysning kring vår verksamhet har dock uppskattats. Därför har vi återupptagit idén med tidskriften varigenom framför allt de medlemmar som inte är bosatta i Upplands-Bro och inte kan delta i våra aktiviteter kan få större utbyte av medlemskapet. Nytt nummer av Kultur & Historia kommer under hösten. Du stöder vår verksamhet med standardavgiften 20:- /aktivitet. Mer vid externa föreläsare.

Hur Rövargrottan blev Fridegårdsgrottan.

Vi gör en **ekursion** till grottan onsdagen 12 september. Samling vid Bro Centrum kl 19.00. för färd i bilar. Anmäl önskemål om plats i bil till Börje Sandén, 582 405 15, telefonsvarare 582 413 55., ukforsk@algonet.se

Börje Sandén visar vägen, 10 minuters bilfärd och vandring 700 m i lättgången terräng. Vid återfärden följer vi 1700-talets landsväg tillbaka till bilarna. Den sträckan blir ca 1 km.

Börje berättar om hur han fick höra den folkliga berättelsen om Rövargrottan och hur det kom sig att den 1988 blev **Fridegårdsgrottan**, nr 2107 i grottforskarnas register.

Högläsning av några avsnitt ur Trägudars land och Lars Hård.

Bålstabor kan ansluta vi Toresta-avfarten/nedlagda järnvägsövergången/Toresta anhalt

Den 16 januari 2002 fortsätter vi på temat Jan Fridegård med ett föredrag av folklivsforskaren och författaren **Ebbe Schön**, som forskat om Jan Fridegård,

Fridegård - forntiden och folkkulturen

Föredrag av **Ebbe Schön**, folklivsforskare och författare, som bl.a. har skrivit en monografi över Jan Fridegård. Föredraget kommer att hållas i Dagcentralen i Bro kl 19-21, med en paus och tillfälle att ställa frågor.

Man kan välja olika infallsvinklar vid en beskrivning av Jan Fridegård. Vi har bett Ebbe Schön att ta *Fridegårds historiska författarskap som utgångspunkt*. Ebbe Schön leder sedan in skildringen på den betydelse som proletärförfattare haft för den skriftliga dokumentationen av folkkulturen.

Senare följer vi upp temat Fridegård med ett **studiebesök** på Fridegårdsmuseet vid Övergrans kyrka.

Tidiga spår av Sveariket - föredrag ons. 24 okt kl 19.30 i Dagcentralen Bro C

John Krafts fortsättning på boken Hednagudar och hövdingadömen har fått goda recensioner. Författaren fortsätter att med sin metod komma åt en historia som inte finns i klartext.

Vår nya lokal Skolv. 33 Kungsängen, vid gymnasiet. 14 november, kl 19.00

Det blev för dyrt med gamla posten i Tibble. Man höjde hyran 40%. För bokframställningens skull behöver vi en lokal med gångavstånd från Bengt Borkebys bostad. Hit bjuder vi in er onsd. 14 november kl 19.00 för att ta del av vår inre verksamhet. Vi visar våra forskningsprojekt och bokframställningen. Våra planer för framtiden.

Studiebesök på Armémuseum

I skrivande stund förbereder vi ett studiebesök på Armémuseum som framträder i en helt ny skepnad efter den mångåriga renoveringen och omorganisationen. Man har tagit nya grepp när det gäller utställningsverksamheten. Ett 20-tal personer kan ingå i gruppen. Hör av dig till Thore Isaksson, 0704-21 60 43 om du vill ha en plats. Han lämnar också besked om tid och kostnad.

Vad händer vid Rösaring?

Intresset för Rösaring håller i sig. Nu senast är det astronomerna som är i farten och då gäller det processionsvägen. I slutet av augusti höll the **European Society for Astronomy and Culture** sin konferens i Stockholm. Närvarande var naturligtvis den internationellt sammansatta forskningsgrupp som särskilt intresserat sig för astronomiska aspekter på just processionsvägen.

Deras idéer har UKF presenterat vid två tillfällen, dels vid ett föredrag av göteborgsastronomen Curt Roslund i april 1997, dels vid ett seminarium i oktober samma år då Curt Roslund, uppsalastronomen Göran Henriksson och arkeologen Jonathan Lindström vid läns museet i Stockholm diskuterade astronomiska tolkningar av forntidsminnen. För Henrikssons del gällde det främst att hållristningar speglar himlafenomen av olika slag. Roslunds och Lindströms synpunkter på denna kontroversiella fråga har sammanfattats av Jonathan Lindström och kommer att återges i vår tidskrift Kultur & Historia.

Curt Roslunds arkeoastronomiska synpunkter finns sammanfattade i nyhetsbrevet för maj 1997 (se UKF:s pärmar på biblioteken i Bro och Kungsängen) och på UKF:s hemsida. Särskilt intressant är naturligtvis **gruppens officiella rapport**. För något år sedan blev den publicerad av det Europeiska sällskapet för kulturell astronomi. Flera år tidigare fick UKF förtroendet att publicera rapporten på sin hemsida, där du kan läsa den i sin helhet, illustrerad med färgbilder. Ett par är tagna av Börje Sandén vid midvintersolståndet 1997.

Ljus- och skuggor vid Rösaring

Särskilt uppmärksammat vid den nyligen avslutade konferensen är forskargruppens idéer om ljus- och skuggfenomen i anslutning till processionsvägen. Dessa fenomen anser man böra tillämpas även på det världsberömda Stonehenge i England. En av forskarna, ungerskan Emilia Pásztor, har i en avhandling hävdade att erfarenheterna från studiet av Rösaring ger en annan syn på Stonehenge. Läs Roslunds och Pásztors artikel i Populär Arkeologi 1997:4. Den har nyligen översatts till engelska. Tidigare har man koncentrerat sig på ett samband med midsommarsolen. Man skall i stället vända blicken mot Stonehenge för att uppleva ett märkligt ljusspel. Årets konferens bekräftar att idéerna fortfarande har bärkraft hos vissa forskare.

En kväll under stockholmskonferensen besökte de Rösaring tillsammans med australiensiskan Heather Robertson, också ingående i gruppen och med särskilt intresse för ljus- och skuggfenomenen. Man ville studera effekterna när månen lyste "rakt in i" processionsvägen. Det var på kvällen 29 aug då månskenet över Stockholm var extra grant. Det följde dem under hela vägen till Bro. Medan jag väntade vid pendeltågstationen för att köra dem upp till Rösaring såg jag till min förtvivlan att månen just försvann bakom ett moln. En halvtimme innan den kritiska tidpunkten visade sig månen i en öppning i molnet, men den täpptes snart till. Ironiskt nog kom månen tillbaka när de på nytt satte sig på pendeltåget.

Månens bana - en kalender på lång sikt?

En av de många arkeoastronomiska teorierna menar att det är månen som bestämmer när forntida religiösa ceremonier skall äga rum. I den sparsamma nordiska litteraturen talas exempelvis om folkliga sammankomster vart nionde år. Astronomerna finner inget märkvärdigt på himlen med 9 års mellanrum, men däremot vart 19:e år. Vi skall ha klart för oss att himlakropparnas rörelser var välbekanta för forntidsmänniskan. Vi vet t.ex. genom forntida utländska författare att månen spelade en framträdande roll (det gjorde också Vintergatan, regnbågen och naturligtvis solen, tänk på att dagarnas namn i många

språk syftar på de rörliga himlakropparna) Jag har uppfattat en av deras teorier i samband med Rösaring så att månen gör tjänst som en kalender för en stor folklig sammankomst vart 19:e år. Man menar att då inträffar ett unikt fenomen: det är fullmåne, månen står i söder och ligger på horisonten. Människorna i mälarområdet kan se hur månbanan för varje år sänker sig ner mot horisonten och därvid kan de också beräkna hur lång tid det är kvar till den stora religiösa festen.

Sponsorpengar för fortsatta undersökningar vid Rösaring?

Länsmuseets projekt "Rösaring - ett arkeologiskt forskningsprojekt" med *arkeologen Peter Bratt* som ledare, har vi rapporterat mycket om i nyhetsbrevet. Efter tre undersökningar åren 1996-98 tog anslagna pengar slut. Ett försök från länsmuseet att med egna resurser göra en mindre - men nog så viktig - undersökning strandade på EU-bestämmelser. För att kunna göra undersökningen måste platsen för den forntida bopplatsen vid Stora Ekeby markberedas. Men den får inte röras (och det kan ju kontrolleras med satellitspaning). Man vill verifiera riktigheten i de mycket intressanta fynden från de tidigare undersökningarna som visar att det på bopplatsen har funnits en bronsgjutarverkstad. Vi hade redan 1997 hittat såväl råmaterial för bronsföremålsframställning som en kvarvarande bronssmälta, vilket experter anser vara tydliga indicier för en **bronsåldersmedja** någonstans på ett begränsat område av bopplatsen. Årliga **informella rapporter** om undersökningarna finns naturligtvis på vår hemsida och i de samtida nyhetsbrevet.

Det är mycket som återstår att undersöka innan bilden av hela Rösaringskomplexet klarnar. Det gäller därför att få fram mera pengar. Stiftelsen Upplands-Bro Fornforskning har inga pengar kvar. Vi har redan en privat sponsor som satsar tiotusen kronor, men **det behövs flera sponsorer**. Vi ber härmed om hjälp från såväl privata personer som företag och organisationer. Som bekant finns det aldrig statliga medel för sådana här undersökningar. Praktiskt taget alla arkeologiska grävningar skall enligt svensk metod betalas av den som exploaterar ett område.

Stockholm 750 år - en kontroversiell fråga kring stadens äldsta historia

Nästa år firas Stockholm som en 750-årig stad, men därmed är på intet sätt sagt att staden grundades år 1252. Vi vet inte när det skedde. Den fanns tidigare och hade 1252 sådan ställning i riket att Birger Jarl i den omyndige konungens ställe befann sig på denna plats och därifrån utfärdade ett par brev undertecknade med namnet Stockholm. Det äldsta är ett skyddsbrev för Fogdö kloster i Södermanland. Innehållet i dokumenten har dock ingenting med Stockholm att göra, men det är första gången som landets blivande huvudstad nämns vid namn i en bevarad skriftlig handling.

Jag vill dröja ett tag vid en skriftligt dokumenterad händelse från 1000-talets början som ända sedan Stockholms första hävdtecknare tagits som bevis för att den blivande staden redan då hade en befäst borg på platsen för nuvarande Stockholms slott. Händelsen jag talar om är återgiven av den isländska författaren Snorre Sturlasson i dennes berättelse om Olav den Helige. Snorres berättelse är den sist tillkomna av flera andra delvis bevarade versioner. I början av 1200-talet hade Snorre varit på tillfälligt besök i Sverige, dock ej i Stockholm, när hans skrev ner sin version.

En viktig poäng i min argumentation ligger i de två sista upplysningarna: han beskriver en händelse som ägt rum 200 år före hans egen tid, och förlägger den till en plats vars topografiska förhållanden ändrats radikalt mellan hans egen tid och sagans tid i början av 1000-talet. På 1200-talet hade nämligen starkt strömdrag allt oftare börjat uppträda vid nuvarande Norrström (Stocksund enligt Snorre). Det berodde på att

ett flertal andra sund stängts av på grund av landhöjningen och allt vatten i den således uppkomna Mälaren måste ta sig ut i havet denna väg. Det skulle dröja ytterligare mer än 600 år innan man kände till den unika landhöjning i Skandinavien. I själva verket är det inte förrän de stora arkeologiska undersökningarna på Helgeandsholmen under 1970-talet som den fulla vidden av landhöjningens betydelse för tolkningen av Stockholms äldsta historia tycks stå klar för forskarna

Men några få av de 50-talet författare som genom tiderna skrivit om Stockholms grundläggning har anat de rätta förhållandena, t.ex. riksantikvarien Hildebrand som först lät trycka Snorre saga om Olof den helige (1869) och Nils Ahnlund som inför Stockholms 700-års jubileum skrev boken Stockholms historia före Gustav Vasa.

Hur står det nu i sagan och vad händer när man jämför detta med hur Stockholmsområdets topografi såg ut på 1000-talet. De olika versionerna berättar

- 1) om en kastal (mindre borg) **väster** om det aktuella sundet
- 2) om ett kraftigt strömfall där vattnet rinner ut i havet
- 3) att Olof hindrades av den svenska kungen Olof Skötkonung att lämna landet samma väg som han kommit in i det, nämligen genom det sund som Snorre kallar Stocksund (Norrström)
- 4) för att komma ut grävde han sig genom det smala näset Agnafit (vid nuvarande Söderström).

Undersökningarna på 70-talet visar att "Söderström" på 1000-talet var öppet sund. Det fanns således ingen anledning att gräva sig ut, vilket skulle varit nödvändigt vid den tid som Snorre besökte Sverige. Brunkebergsåsen hade nämligen ännu inte höjt sig över vattenytan just där.

Vid vikingatidens slut (omkr. år 1000) fanns det minst 5 sund som man kunde använda för att komma in i det vattenområde som idag heter Mälaren. För att hindra plundrande vikingar (sjörövare) komma in måste man ha kastaler vid varje sund. Några sådana lämningar känner man inte till. Det förelåg alltså inte någon som helst anledning att ha en försvarsanläggning på platsen för nuvarande Stockholms slott.

Beträffande den i sagan framhållna starka strömmen vid det aktuella sundet kan inte gälla Norrström eftersom vattnet kunde leta sig väg till havet på minst fem ställen. Strömfallet måste med naturnödvändighet ha ägt rum där en stor vattenmassa banat sig ut på ett visst ställe.

Så gäller det platsen för den i sagan omtalade kastalen **väster** om det aktuella sundet. Stockholmsforskare genom tiderna har naturligt nog sökt efter något påtagligt vittnesbörd om tidig bebyggelse i Stockholm och har trott sig finna det i Olof den Heliges saga. Här ser jag en för dem besvärande motsägelse mellan saga och topografien i Stockholm. Snorres Stocksund tolkas som Norrström. Det är bara det att Norrström går i **väst - östligt** riktning. Var ligger då väster om Norrström? Ja, inte vid platsen för Stockholms slott, vars föregångare skulle ha varit den omtalade kastalen. Denna problematik har parerats av två forskare i senare tid, som menar att kastalen legat **öster** om sundet, vilket skulle kunna tolkas som **"i östra delen av sundet"**.

Hela problemet får en elegant lösning om man inte tar fasta på Snorre Sturlassons version, utan ser efter hur det står i andra versioner. I en av dem sägs nämligen att Olof den Heliges äventyrligheter ägde rum vid Skarfven (mälarviken Skarven söder om Sigtuna). Detta skriver Hans Hildebrand i sin översättning av Olof den heliges saga 1869 och tillägger: "Man torde kunna med visshet antaga, att Stocksund är en förvexling med Steksund (Ståksund) och att således hela tilldragelsen passerat vid Stäket, der utloppet är smalt, vårfloden ännu besvärlig och der för öfrigt finnes vid sidan af den n.v. farleden en annan kortare, igenvallad. Det synes som om Agnafit

skulle hafva legat der uppe, och icke på det nuvarande Stockholm plats.”

Om vi ansluter oss till Hildebrands tolkning är den kortare igenvallade farleden detsamma som Ryssgraven och platsen för Agnefit den strandäng, där den av UKF stödda vikingamarknaden hölls för några år sedan.

Lägg härtill det faktum att sunden vid Stäket går i **nord - sydlig** riktning och någon manipulering med vädersträcken således inte blir nödvändig för att få kastalen att ligga väster om sundet (Stäksundet). Den i sagan omtalade kastalen blir då en föregångare till ärkebiskopsborgen och troligen just den kastal som intogs av ryska och karelska vikingar år 1187, då man banade sig väg till Sigtuna som då säges ha blivit förstört.

Men argumenten för min tolkning är ännu inte slut. Jag kan stödja mig på två av 1900-talets främsta auktoriteter:

1) Göran Dahlbäck som i notapparaten till den stora boken om Helgeandsholmens utgrävning skriver: “De skriftlig källorna till Stockholms äldsta historia är utomordentligt magra. Trots detta - eller kanske just därför - har det vuxit fram en omfattande litteratur om Stockholms äldsta historia. I den går det att finna stöd för snart sagt varje tänkbar teori om stadens uppkomst och grundläggning.”

2) Nils Ahnlund, som i boken “Stockholms historia före Gustav Vasa (570 sidor!), kommer fram till följande kryptiska förklaring. Kryptisk, därför att han troligen inte för sin uppdragsgivare vill avslöja en för denne oväntad sanning. Efter många sidors analyserande av osäkra men tänkbara platser för Olof den Helges genombrytning av näset (Söderström enligt traditionen) formulerar han sig sålunda (sid 66): “Ett av de mindre osannolika tar sikte på ett näs strax intill Skarvens trånga utlopp vid Stäket, vilket namn just anger förpålning i farleden”

Således samma slutsats som Hildebrands 1869.

Börje Sanden, september 2001

Styrelseledamöter för år 2001 valda vid årsmötet år 2000

Ordförande	Curt H Dahlgren	resterande mandattid	2 år
Kassör/sekr	Börje Sandén	resterande mandattid	2 år
Övriga ledamöter	Bengt Borkeby	resterande mandattid	0 år
	Thore Isaksson	resterande mandattid	1 år
	Jan-Christer Strahlert	resterande mandattid	2 år
	Bo Karlberg	resterande mandattid	3 år
	Karl-Erik Mörk	resterande mandattid	0 år
	Sophie Hedin	resterande mandattid	1 år
Suppleanter	Håkan Norelius	resterande mandattid	0 år
Revisorer	Lennart Danielsson	resterande mandattid	0 år
	Lennart Stigle	resterande mandattid	0 år
Revisorsuppleanter	Marianne Lindberg	resterande mandattid	0 år
	Yvonne Frödin	resterande mandattid	0 år

Föreningen för Upplands-Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut får härmed avlämna verksamhetsberättelse för år 2000

Styrelseledmöter för år 2000, utelämnade av utrymmes skäl. Se aktuella sammansättning ovan

Styrelsen har haft 7 protokollförda sammanträden. Delar av styrelsen har mötts till ett flertal arbetsmöten.

1. Medlemmar

Föreningen har haft 309 medlemmar. Medlemsavgift 80:-, varav 15:- går till hembygdsrörelsens läns- och riksförbund.

Föreningsverksamhet

Årsmöte hölls 200-04-05 på hembygdsgården klint i Bro. Efter årsmötet talade f.d. chefen för luftfartsinspektionen Ulf Winslow om flygkonstens utveckling. Vid länsförbundets årsmöte i Djursholm deltog Bengt Borkeby och Börje Sandén, varvid UKF visade sin metod att framställa böcker. UKF är genom Stockholms läns hembygdsförbund ansluten till Sveriges hembygdsförbund. Vid dess riksstämma i Stockholm/Musikaliska akademins hörsal var UKF: särskilt inbjuden att vid eget bord demonstrera bokframställningen.

Tre nummer av Medlemsinformation/Nyhetsbrev har utgått, innehållande sammanlagt 24 A4-sidor. De har distribuerats till medlemmar och andra i ca 440 ex varje gång. Samtliga nummer ända från starten 1987 finns i pärmar på biblioteken i Bro och Kungsängen. En uppdaterad 16-sidig folder i A5-format sammanfattar UKF:s såväl inre som yttre verksamhet åren 1987-1999. I en kortfattad 4-vikt folder sammanfattas UKF:s verksamhet. Ett dubbelsidigt A4 blad "Lokalhistorisk forskning" med inbetalningskort för böcker och medlemskap distribueras vid brevkontakter av olika slag.

Forskarakademien har fortsatt sin verksamhet under Bengt Borkebys ledning, delvis i form av studiecirkel.

Årets programverksamhet har genomförts enligt sammanställningen längre fram i verksamhetsberättelsen.

På förslag av ordf. Curt Dahlgren och Thore Isaksson driver UKF under en försöksperiod underavdelningen UKF on Demand med syftet att åta sig uppdrag av olika slag, främst framställandet av böcker. Bengt Borkeby har det operativa ansvaret för denna verksamhet.

UKF:s lokal, Forum Assur, invigdes 2000-03-08 i närvaro av representanter för kommun, Stockholms läns hembygdsförbund, Stockholms universitet m.fl. Invigningstalare var Ulf Erik Hagberg, sekreterare i Vitterhetsakademien och Ing-Marie Munktell, chef för museum Gustavianum, Uppsala universitet.

2000-03-26 höll vi Öppet hus i Forum Assur, då vi visade vår verksamhet. Ca 120 personer besökte oss.

UKF stod som värd då Samrådsgruppen för föreningar med hembygdsverksamhet bjöd in tjänstemän och politiker inom bildningsförvaltningen.

Styrelsen för Stockholms läns hembygdsförbund har hållit ett av sina styrelsemöten hos UKF.

4. Ekonomi - sammanfattning

Anslag från Vuxenskolan 3455:- Inga kommunala bidrag har utgått under året, dock får vi viss kopieringshjälp. UKF har fått ersättning för tjänster av olika slag åt kommunen, institutioner och ideella/privata organisationer

Inkomster vid externa guidningar och föredrag 39840:-, interna aktiviteter, föreläsningar/ kulturkaféer 7510:-, Medlemsavgifter har inbringat 21920:-, Inkomster från försäljning av UKF:s egna tryckalster 91857:-. Försäljning av extern produktion 138913:-

Viktigare utgifter: hyra 66098:-, bokproduktion - köpta tjänster 74662:-, koltoner 29283:-, Dator: hårdvara, mjukvara 59141:-, UKF on Demand 20012:-, Telefoner - Internet 12787:-, Medlemskap i SHF och andra föreningar 10262:-. Se också sammanställning av bokföringen för år 2000. Resultaträkningen visar före avskrivningar + 29000:-

5. Projekt

Hushållningsjournalerna 1776-1813

Materialet har på nytt gått igenom i sin helhet. Språket har ännu mer normaliserats men med bibehållande av den ålderdomliga karaktären så mycket som möjligt. Samtliga ritningar och konstruktioner återges i samband med resp. artikel. Samtliga månatliga väderlekstabeller återges i faksimil. Förord skrivs av Patriotiska Sällskapets ordförande. Verket omfattar tre volymer i det största format vi kan framställa. Den slutliga tryckningen har måst skjutas på framtiden på grund av mer för UKF lönande externa bokprojekt. Förhoppningen är att kunna avsluta arbetet under våren 2001.

Videodokumentation

Vid årsslutet 1998 investerade UKF i redigeringsutrustning för videofilmerna. Problem med installationen av utrustningen kvarstår. Förhoppningsvis blir den klar under år 2001.

Svenngårdsska samlingen

Arbetet har under året fortsatt, 24 pärmar med gårdshandlingar och protokoll från Bro häradsrätt är bearbetade. Sammanfattning av handlingarnas innehåll görs av Gudrun Sandén. Dessa texter finns tillgängliga i UKF:s databaser. Innehållsförteckningar och försättsblad framställs.

UKF:s deltagande i Millenniefirandet på Medborgarplatsen i Stockholm

UKF:s styrelseledamot Thore Isakssons hade fått uppdraget att svara för innehållet i den satsning på vikingatiden som Stockholm 2000 och Stockholm Information Service genomförde på medborgarplatsen under 11 dagar kring årsskiftet. Detta gav UKF möjlighet att i en utställning i Medborgarhuset presentera Upplands-Bro som "vikingakommunen" på liknande sätt som vi gjorde vid Galärvarvet under Kulturhuvudstadsåret.

Dalfolkets arbetsvandringar.

Genom Börje Sandén har UKF engagerat sig i försöket från entusiaster i Dalarna att återuppliva dalfolkets arbetsvandringar genom århundradena. Det första uttrycket härför var den marsch som gjordes 1999 i samarbete med Dalregementet vid dess demonstration för att få behålla sitt regemente i Falun, då Börje rekognoserade vandringsvägen genom Upplands-Bro.

Detta år genomfördes marschen helt civilt med övernattnings för 30-talet vandrare på hembygdsgården Klint och i Bro församlings lokaler intill. Bro hembygdsförening var värd. Börje följde dem genom kommunen den aktuella dagen och berättade om halvågarna vid Draget, Dalfolkets manifestation 1743 vid Tibble gästgivargård och tillkomsten av Dalkarlsbacken. I maj år 2001 går marschen på nytt med samma engagemang från UKF och Bro hembygdsförening. I projektet ingår att aktivera framförallt hembygdsföreningar längs marschvägen att följa vandrarna. Vi hoppas att några vill möta upp vid Grans gästgivargård och följa dem genom kommunen den ena eller bägge dagarna.

Rösaring - ett arkeologiskt forskningsprojekt

Sedan 1996 har Peter Bratt vid länsmuseet stått som projektledare för ett flerårigt forskningsprojekt som syftar till att ge en samlad bild av hela Rösaringsområdet. Projektet drivs av länsmuseet med UKF som lokalt kontaktorgan. UKF har

under många år verkat för en fortsättning på Rösaringsprojektet från 1981-82. Arbetet utförs i samarbete med arkeologisektionen inom Stockholms läns hembygdsförbund. Under år 2000 utfördes inga undersökningar på grund av uteblivna anslag. Peter Bratt räknar med att ta upp undersökningarna under år 2001.

6. UKF:s metod för bokutgivning

9-11 februari år 2000 visade UKF sin teknik i Sollentunas mässhallar - "Europas största evenemang för digital kommunikation och publicering". Även vid en utställning i Hewlett - Packards lokaler i Kista visades tekniken. Metoden har fått god spridning inom hembygdsrörelsen eftersom UKF under året visade den vid såväl Länsförbundets som Riksförbundets årsmöten.

7. Samarbete med andra organisationer

UKF deltar i en samrådsgrupp kring kulturfrågor med deltagare från Kultur och fritidskontoret, de tre hembygdsföreningarna i kommunen, Kulturbojen, Stiftelsen Upplands-Bro Fornforskning och Stiftelsen Tärnsund.

UKF är medlem i Stockholms läns hembygdsförbund och därmed också i Sveriges Hembygdsförbund. UKF tillhör också arkeologisektionen inom Stockholms läns hembygdsförbund, i vilken Börje Sandén är styrelseledamot. I arkeologiärenden har vi nära kontakt med läns museet och riksantikvarieämbetet. UKF har medlemskap i Upplands Fornminnesförening, Svenska Fornminnesföreningen, riksarkivets vänförening Pro Memoria. och Arkeologisektionen inom Nordiska förbundet för hembygdsvård och lokalkultur, Svenska historiska föreningen m.fl.

8. Kulturhusens dag - skolbyggnader

Tillsammans med Håtuna/Håbo-Tibble hembygdsförening och Kultur och Fritid medverkade UKF genom Börje Sandén som berättade om den 30-åriga privata skolverksamheten i Tjusta innan 1842 års folkskolestadga. Några tänkvärda ord ur riksdagspropositionen som låg till grund för stadgan: "Glömma föräldrarna sina plikter emot barnen, och ensamt åt skolan överlämnar omsorgen att bilda båda hjärta och förstånd, så försvåras skolans hela bemödande". 1842 sägs också - "skolstyrelsen kan inte förbjuda upprättandet av enskilda skolor"

9. Hemsida på Internet

Våra internetsidor har utökats väsentligt sedan starten 1996. Här finns främst information om Upplands-Bros historia. Men naturligtvis har vi också aktuella upplysningar om våra aktiviteter.

10. Forum Assur - vår lokal vid Tibble torg, Kungsängen

För att klara produktion av böcker i en allt växande omfattning har UKF på prov hyrt nedlagda postlokalen vid Tibble torg i Kungsängen. Den 8 mars invigdes "Forum Assur". Lokalen var också tänkt som föreläsnings- och möteslokal. Kontraktet sträckte sig från 1 mars 2000 till årsskiftet. Att förnya kontraktet visade sig bli allt för kostsamt varför vi själva sagt upp lokalen från den 1 maj 2001.

11. Book on demand.

UKF:s målsättning med att göra böcker var att publicera resultat av forskning i form av trådbundna böcker med hårda pärmar. Eftersom hembygdsrörelsen rör sig med relativt liten kassa måste tekniken tillåta små serier. Om man vänder sig till ett konventionellt tryckeri är i regel den minsta upplagan 1000 exemplar.

Tekniken utvecklades tillsammans med Barresjös Bokbinderi i Nacka. Företaget har nu upphört och vi fick söka annan leverantör. Det nya företaget är Fälth & Hässler i Farsta.

Samarbetet med datorföretaget Hewlett Packard har vidareutvecklats under året på flera sätt, bl a har Börje Sandén för Bro hembygdsförenings räkning gjort Boken om Bro (stationssamhället). Den är mycket rikt illustrerad med fotografier, totalt över 300 med 111 foton i färg utspridda över hela boken. Boken är ett led i utvecklingen av vanliga kontorslaserskrivare för bokproduktion. Den finns i skrivande stund till försäljning i kommunens bibliotek.

Utöver produktion av egna böcker har UKF hjälpt utomstående föreningar och privatpersoner att producera böcker och en del andra tryckalster. Följande fem titlar är färdigställda under 2000

- *Spånga och Järfälla sockenstämmoprotokoll, del 4* åt Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille. Materialet var så omfattande att det blev två volymer om totalt 360 boksidor. Ett tiotal kartor ingick några i färg. Totalt trycktes 370 böcker.

- *Fornminnen inom Näsbygge fjärding* trycktes i 200 exemplar åt Siljansnäs Hembygdsförening. Boken innehöll mycket bilder och kartor.

- *Född handikappad*. En bok med ca 100 sidor i 200 exemplar åt privatperson i Sollefteå.

- *Folk och figurer i Fjärdhundrabygden*. Boken i 300 ex är en bildberättelse från sent 1800-tal fram till ca 1950. Bild och text sammanställt av en studiecirkel i Fjärdhundra. Hembygdsföreningen och lokalavdelning av SPF. I likhet med en tidigare skrift i bygden är den limbunden. I januari i år har ytterligare 100 ex tryckts

- *En släktresa genom tusen år*, är resultatet av släktforskning som en privatperson i Viksjö i Järfälla ägnat mycket tid åt. Boken är tryckt i 160 ex.

Tredje tryckningen av John Krafts *Hednagudar och hövdingadömen i det gamla Skandinavien* har producerats vid årsskiftet. Boken är UKF:s egen produktion. Vi kan konstatera att dessa böcker inte hade blivit verklighet utan den teknik

som UKF förfogar över.

Utöver inbundna böcker har vi kunnat hjälpa till med produktion av några enklare vikblad, varav följande ska nämnas.

- Fyrfärgsfolder med beskrivning över Stockholms-Näs hembygdsförening.
- Stäkets stad eller Stäketfläcken. Orientering om kulturhistoriska värden i anslutning till det gamla järnvägsspåret förbi Stäket. UKF:s egen produktion.
- Kulturhistorisk beskrivning av Solnadals värdshus.

12. UKF:s publika aktiviteter 2000

Föredragen har från april hållits i vår lokal Forum Assur vid Tibble torg, Kungsängen

Föredrag

- Forttida och medeltida glas. Lars Henricson, doktorand vid arkeologiska forskningslaboratoriet.
- Trä och dess kulturella betydelse från forntid till nutid. Lothar Schroeder.
- Flygkonstens utveckling. Ulf Winslow, f.d. chef för luftfartsinspektionen.
- Vägen i kulturlandskapet. Jan-Olof Montelius, chef för Vägverkets museum, Borlänge
- Museum Gustavianum. Då, nu och i framtiden. Museichef Ing-Marie Munktell.
- Utan bilen stannar Sverige. Jonas Gawell, f.d. VD i bilindustriföreningen.

Exkursioner

- Fornsigtuna "grand-tour", 5 timmar, ca 85 deltagare. Börje Sandén.
- Hembygdsförbundets och lokala hembygdsföreningarnas bussrundtur i Upplands-Bro i samband med riksstämman i Stockholm. Guider Börje Sandén och Peter Bratt. Kl 10-19
- Arkeologidagen. UKF:s mångåriga arrangemang under ledning av Börje Sandén. Fornsigtuna.
- Vandring med dalfolket genom Upplands-Bro. Kulturhistoria med Börje Sandén.

Öppet hus

I samband med öppnandet av vår lokal vid Tibble torg höll vi öppet hus sönd. 26 mars med mer än hundra besökare

Kulturkaféer i vår lokal Forum Assur

Vårterminen 3 gånger, höstterminen 6 gånger. Se programöversikten i året nyhetsbrev.

13. Uppdragsverksamhet

Föredrag: personalen på kursgårdarna Tammsvik, Mälargården, Håringe; Spånga Fornminnesgille; PRO i Bro; Gudrun och Börje vid Västra Rydsdagen (Sv. Kyrkan); Thoresta kursgård (MODO); Odd Fellows stockholmsloge; Åminnelsehögtid Håtunaleken i Håtuna kyrka; Bengt Borkeby och Börje hos Almarestäkets hembygdsförening; föredrag på Dalarnas museum.

Lektioner i skolor: Naturbruksgymnasiet Säbyholm, 2 gånger; Kolarängsskolan i Kallhäll.

Bussturer med skolelever: Ekhammarskolan åk 6, 2 turer; Broskolan åk 8, 2 turer;

Rundturer i Upplands-Bro: Brasilianskt gästbesök hos Rotary; Socialförvaltningen; Franska elever på gästbesök hos Upplands-Brogymnasiet; Samhällsbyggnadsförvaltningen; Bildningsförvaltningen; Brunnaskolans personal; Facket i Upplands-Bro; Kommunanställda vid olika förvaltningar, Personal vid Kommunala Vuxenskolan; Riksförbundets och hembygdsföreningarnas heldagstur genom Upplands-Bro i samband med riksstämman i Stockholm.

Guidningar på plats: Bergaskolans personal; Pensionärsgrupp från Värmdö; Personalen vid förskolan Rönnbäret; Brandförsvaret; Banverkets personal,

Dessutom ett ökat antal konsultationer från såväl grupper som enskilda elever vid kommunens högstadier och gymnasium, läns museet, universiteten i Stockholm och Uppsala samt privatpersoner

14. Tidskrifter och årsböcker

För att UKF skall kunna verka framgångsrikt måste kontakter upprätthållas med ett stort antal föreningar och institutioner, som utger tidskrifter och böcker inom det vida fält som UKF vill bevaka:

Tidskrifter: Populär Arkeologi, Populär Historia, Historisk Tidskrift, Fornvännen, Scandia (Lund), Folkets historia, Bebyggelsehistorisk tidskrift, Tidevarv (Raä), Rig (etnologi), Caerdroia (labyrint-tidskrift), Bygd och Natur (SHF), Ymer (geografi), Samdok-Bulletinen (Nordiska museet), Forskning och framsteg, Mikrodatorn, Internetworld

Historiska klubbar och antikvariat: Clio, Atheneum, Bokantikvaria, Redins antikvariat. Lindberg & Persson antikvariat

Föreningar, årsskrifter: Hembygdsförbundet, Upplands Fornminnesförening, Pro Memoria (Riksarkivet), Daphne (kulturförening), Sigtuna museum, Stockholms läns museum, Viking Network, Arkeologisektionen inom hembygdsförbundet, Arkeologisektionen inom Nordiska förbundet för hembygdsvård och lokalkultur, Ortnamnssällskapet i Uppsala, Karolinska förbundet, Swebug (databaser), DTP-föreningen.(boktryck och digitala medier)

15. Övrigt

Radio Uppland, Stig Unge vid Utbildningsradion, har med Börje Sandén gjort ett program om Rösaring. Det sändes två gånger med repris två gånger 2001.

Upplands Fornminnesförenings medalj, designad av Bror Hjort, har tilldelats Börje Sandén.

UKF:s verksamhet annonseras regelbundet i kommunens evenemangskalender varannan vecka i Mälarposten. Dessutom får våra aktiviteter ofta redaktionellt utrymme i såväl Mälarposten som Lokaltidningen. Aktiviteterna annonseras också i Närradion, SvD och DN. Från år 2001 upphör Mälarposten och den kommunala annonseringen görs en gång i månaden i Lokaltidningen Mitt i Upplands-Bro.

Skriftserien Vad hände egentligen?

- Del 1 **Almarestäket - Stockholms blodbad.** Börje Sandén, Avrättningar i Bro, Läkaren och prästen berättar om år 1865, Sabbatsbrott vid Urfjäll 1895, Ådö i slutet av 1700-talet, Nyupptäckta hålvägar. m.m. illustrerad i svart/vit, tecknare Tomasz Pydzik. 204 sidor, 1990, hård pärm 180:-, mjuk pärm 150:-.
- Del 2 **Skolans historia i Upplands-Bro.** Ruben Lindberg, Cykelfärd i faders spår, Soldathistoria, Håtunaomr. Ärkebiskopen Söderblom visiterar Kungsängen 1926. illustrerad i svart/vitt. Ruben Lindberg. 256 sidor. 1992, hård pärm 180:-.
- Del 3 **Dalupproret 1743 - "Stora daldansen".** B. Sandén. "Nytt ljus över daldansens blodbad". "Inget uppror mot staten" (Alf Åberg, rec i SvD) illustrerad med färgteckningar av Tomasz Pydzik. 295 sidor, hård pärm 180:-, 1993.

Böcker med UKF:s nya tryckförfarande.

Kuskens pojke - berättelser från Aske.
Av John Kraft. (1997) 176 s. hård pärm Pris 150:-
68 teckningar av Tomasz Pydzik.

Hundra adelssläkter

med anknytning till Upplands-Bro, av Kjell Stensson, finns att köpa på våra bibliotek. Den kostar 220:- och innehåller 320 sid.

Hednagudar och hövdingadömen i det gamla Skandinavien. Av John Kraft (1999) 236 sidor, stort format, 260:-

Tidiga spår av Svearike

John Kraft. Fortsättningen på Hednagudar och hövdingadömen. stort format, 160 s. 240:-

Böckerna levereras per post mot insättandet av summan + porto på UKF:s pg 27 58 94-4

1-2 böcker 50:-
3 - och fler, 75:-

Medlemskap i UKF

80:- insättes på pg 27 58 94-4.
Inkluderar Nyhetsbrev och skriften Kultur & Historia

Vår småskriftserie finns att köpa på biblioteken Skrifterna kostar 30:-

Nr 1 Ortnamnet Upplands-Bro. En studie av Curt H Dahlgren

- delvis ny tolkning av runtexten på Assurstenen.

Nr 2 Kommunvapnet för Upplands-Bro. Av Curt H Dahlgren

- förlagorna till kommunens logotype visar att den är en Odenfigur

Nr 3 Konsten att flyga. Tidsbild från 1909. Ur almanacka 1910.

- Luftskepp eller andra flygdon. Vad trodde professorn på Tekniska högskolan?

Nr 4 Negelstena gård. Barndomsminnen. Fotografier från 1910-talet. Negelstena är utplånat.

- Med den inlagda kartan och de 30 fotografierna kan du ge platsen nytt liv.

Nr 5 Dalkarlvägen - historisk vandringsväg, sträckan Grans gård - Stäket

- Kartor och kulturhistoria längs vägen. Av Börje Sandén

Upplysningar om UKF:s verksamhet Medlagv. 80:- på pg 27 58 94-4

Börje Sandén, Målarvägen 19, 197 30 Bro E-post: ukforsk@algonet.se

08-582 40 515; fax 08-582 413 55

Internetadress: www.algonet.se/~ukforsk

Book on Demand: Bengt Borkeby, 08-581 656 59; 0704-39 16 02

Curt Dahlgren, ordf. Apollovägen 98, 175 60 Järfälla, 08-444 22 48, 0708-44 22 48

Thore Isaksson, Saltstigen 22, 196 33 Kungsängen, 08-584 504 66

Bengt Borkeby, Hjortronv. 109, 196 35 Kungsängen **Forskarakademin**, 08-581 656 59

Börje Sandén